

2009-04-02

511-29948-05

1270-201

Enligt sändlista

Bildande av Verkeåns naturreservat, Agusa-Hallamölla i Tomelilla, Sjöbo och Kristianstads kommun

Uppgifter om naturreservatet

Namn	Verkeåns naturreservat, Agusa-Hallamölla
Kommun	Tomelilla, Sjöbo och Kristianstad
Socken	Eljaröd, Brösarp, Andrarum, Fränninge och Hörröd
Gränser	Området avgränsas av svart punktstreckad linje på bifogad karta (bilaga 1)
Fastigheter	Enligt förteckning i bilaga 2
Läge	Från Ådala till Illstorp och Agusa, längs Verkeåns dalgång med biflöden.
Kartblad	Topografiska kartan: 2DNO Ekonomiska kartan: 2D5h-i och 2D6g-h.
Koordinater	x: 1385159 y: 6177862 (RT 90 2,5 gon V)
Naturgeografisk region	Nr 7, Skånes sediment- och horstområden och nr 8, Nordöstskaånes barrskogslandskap.
Areal	Ca 1136 hektar varav 18 hektar vatten (Verkasjön, småvatten och Verkeån)
Förvaltare	Länsstyrelsen i Skåne län

Länsstyrelsens beslut

Med stöd av 7 kap 4 § miljöbalken förklarar Länsstyrelsen det område som avgränsats med kraftig svart punktstreckad linje på bifogade karta (bilaga 1) som naturreservat.

Med stöd av 7 kap 5, 6 och 30 §§ miljöbalken gäller följande föreskrifter för att trygga syftet med naturreservatet.

2009-04-02

Med stöd av 7 kap 7 § miljöbalken förklarar Länsstyrelsen att, när detta beslut vunnit laga kraft, skall Länsstyrelsens beslut 1979-09-03 om bildande av Verkeåns naturreservat, delområde II:1 (dnr 11.119-133-77, 1160, 1180) samt fastställd skötselplan för delområde II:1, upphöra att gälla.

Syftet med reservatet

Syftet med reservatet är att:

- skydda, bevara och utveckla en levande landsbygd med omväxlande vatten, skog, betesmark, åker och bebyggelse
- skydda de geovetenskapliga värdena
- bevara god vattenkvalité i Verkeån och dess biflöden
- skydda, bevara och utveckla den biologiska mångfalden i området
- bidra till att i den kontinentala regionen upprätthålla och utveckla en gynnsam bevarandestatus för förekommande arter och livsmiljöer enligt EG:s habitatdirektiv
- skydda och vårda kulturmiljöer och fornminnen
- bevara och tillgodose allmänhetens intresse för det rörliga friluftslivet, upplevelsen av områdets natur, samt informera besökarna om områdets karaktär.

Nya kunskaper om hotade arter och hänsynskrävande arter/naturtyper i reservatet ska beaktas i den löpande skötseln av reservatet.

Föreskrifter

A. Föreskrifter med stöd av 7 kap 5 § miljöbalken om inskränkningar i markägares och annan sakägares rätt att förfoga över fastighet inom reservatet.

Utöver föreskrifter och förbud i andra lagar och författningar är det förbjudet att

1. vidta åtgärd som kan leda till att vattentillgången minskar eller vattenkvalitén försämras i reservatets vattenmiljöer,
2. avverka träd eller buskar eller bortföra död ved från andra områden än de som markerats som skog med rationellt skogsbruk på karta i bilaga 3.1 och bilaga 3.2,

3. återplantera med barrträd eller främmande trädslag på områden där överföring från barrskog till lövskog ska ske enligt karta i bilaga 3.2
4. dra fram luft- eller markledning,
5. gräva, markbearbeta, schakta, muddra, fylla ut, dämma, invalla, bedriva täkt eller på annat sätt förstöra eller skada fast naturföremål, ytbildning eller småvatten,
6. anordna vägar och stigar,
7. utföra dikning eller dränering,
8. påverka eller förändra Verkeåns och dess biflödens lopp och flöde,
9. omföra jordbruksmark eller förut icke skogbärande mark till skogsmark,
10. omföra naturliga fodermarker till åker eller kultiverad betesmark,
11. använda biologiska eller kemiska bekämpningsmedel, tillföra växtnäringssämnen, kalk eller andra gödsel- eller jordförbättringsmedel,
12. använda avmaskningsmedel för betesdjur i strid mot anvisningar i skötselplanen,
13. plantera eller sätta ut för området främmande arter,
14. uppföra hägnader – utöver erforderliga stängsel för betesdrift, som skydd mot viltskador, eller som avgränsning av bebyggd tomtplats,
15. uppföra ny byggnad eller annan anläggning såsom t.ex. mast och vindkraftverk, eller avsevärt ändra byggnads yttre utseende eller färg.

Vidare är det utan Länsstyrelsens tillstånd förbjudet att:

16. anlägga nya drivningsvägar i områden som markerats i bilaga 3.3.

B. Föreskrifter med stöd av 7 kap 6 § miljöbalken om markägares och annan sakägares skyldighet att tåla visst intrång.

För att tillgodose syftet med reservatet förpliktas markägare och innehavare av särskild rätt till fastighet att tåla att följande anordningar och åtgärder vidtas inom reservatet

1. gallring och röjning i skogsområden med intrångsersättning enligt karta i bilaga 3.3, i syfte att gynna naturvärden bland annat genom att skapa en olikåldrig, flerskiktad skog och friställa äldre träd enligt fastställd skötselplan,

2. skötsel av mark enligt fastställd skötselplan innefattande bl.a. årlig betesdrift, röjning och gallring av träd och buskar, uppsättande och underhåll av stängsel och vattningsanordningar för betesdjur,
3. utförande och underhåll av anläggningar och anordningar för allmänhetens tillgänglighet enligt fastställd skötselplan,
4. uppföljning av områdets skötsel och miljöövervakning,
5. utmärkning av och upplysning om reservatet.

C. Ordningsföreskrifter med stöd av 7 kap 30 § miljöbalken.

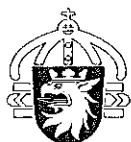
Utöver föreskrifter och förbud i andra lagar och författningar är det förbjudet att

1. bortföra död ved, bryta kvistar, fälla eller på annat sätt skada träd och buskar,
2. göra upp eld, med undantag för eldning på för ändamålet upplåtna grillplatser eller i spritkök och gasolkök,
3. framföra motorfordon annat än på för ändamålet särskilt anvisade vägar,
4. cykla längs de terränglagda vandringslederna eller i områden avsatta för naturvården,
5. medföra okopplad hund,
6. tälta annat än på platser som särskilt anvisats,
7. ställa upp eller parkera husvagn, husbil, buss eller motsvarande annat än mellan kl 06-24 på särskilt anvisade platser,
8. använda båt, kanot eller motsvarande i Verkasjön, Verkeån eller andra sjöar och vattendrag inom reservatet.

Vidare är det utan Länsstyrelsens tillstånd förbjudet att

9. bedriva vetenskapliga eller andra undersökningar som kan skada eller störa naturmiljön,
10. anbringa tavla, plakat, skylt, inskrift, affisch, snitsel eller därmed jämförlig anordning,
11. anordna tävlingar och bedriva lägerverksamhet.

Ovanstående föreskrifter under A och C utgör inte hinder för förvaltaren, eller den som förvaltaren utser, att utföra åtgärder i samband med utmärkning av området, anordnande av information och tillgänglighet samt de åtgärder som

erfordras för reservatets vård och skötsel enligt skötselplan som fastställts i separat beslut.

Föreskrifterna under A och C utgör ej heller hinder för utveckling av Christinehofs Ekopark, såsom markering av leder, uppsättning av skyltar, anordnande av mindre rastplatser, eller andra liknande mindre anordningar, för främjande av reservatets syften.

Vidare utgör föreskrifterna under A och C **inte hinder** för markägare eller innehavare av särskild rätt till fastighet **att**

- nyttja och underhålla befintliga drivningsvägar för skogsbrukets behov, eller anordna tillfälligt upplag för jord- och skogsbrukets behov eller tillfälligt upplag inom bebyggd tomtplats,
- i områden med rationellt skogsbruk, som markerats i bilaga 3.1 och 3.2, utföra markberedning inför plantering eller anordna nya drivningsvägar,
- på åker och inom områden för rationellt skogsbruk enligt vad som markerats i bilaga 3.1 och 3.2, jordbearbeta, använda biologiska eller kemiska bekämpningsmedel, tillföra växtnäringssämnen, kalk eller andra gödsel- eller jordförbättringsmedel,
- utföra åtgärder som är nödvändiga i samband med skötsel och underhåll av tomtplats och gårdsplats samt skötsel och underhåll av befintliga vägar för motorfordon, enskilda brukningsvägar, vägkanter, vägdiken, ledningar och ledningsgator, diken och dräneringsanläggningar samt VA-anläggningar.

Föreskrifterna C3 och C5 gäller ej markägare eller innehavare av särskild rätt till fastighet i samband med viltförvaltning och jakt. Föreskriften C5 gäller ej markägare eller innehavare av särskild rätt till fastighet i samband med kreatursvallning. Föreskriften C8 gäller ej markägare och innehavare av särskild rätt till fastighet i samband med fiskeförvaltning.

Om särskilda skäl föreligger får Länsstyrelsen lämna dispens från meddelade reservatsföreskrifter, enligt 7 kap 7 § miljöbalken.

2009-04-02

Särskilda upplysningar

Länsstyrelsen vill erinra om att även andra lagar, förordningar och föreskrifter än reservatsföreskrifterna gäller för området. Av särskild betydelse för syftena med reservatet är bl.a.:

Skogsvårdslagen och att skogsbruket i områden som markerats som skog med rationellt skogsbruk på karta i bilaga 3.1 och bilaga 3.2, sker i enlighet med skogsvårdslagen och faller under Skogsstyrelsens myndighetsansvar.

Beskrivning av området

Geologi och topografi

Området ligger på Linderödsåsens flacka sluttning mot sydväst. Landskapsbilden är varierande med betesmarker och stora bok- och barrskogsområden. Inom reservatsområdet dominerar skogsmarken, men i området mellan Alunbruket och Hallamölla överväger öppna betes- och åkermarker längs Verkeån.

Berggrunden inom området är mycket varierande och utgörs av gnejs som delvis är överlagrad av kambro-ordoviciska (440-550 miljoner år gamla) sedimentbergarter (sandsten, kalksten och alunskiffer). Erosion i den kambriska sandstenen har bildat vattenfallen vid Hallamölla. Kontakt mellan sandstenen och gnejsytan finns i Forsemöllaområdet norr om alunbruket. Ovanpå den underkambriska sandstenen vilar svart alunskiffer. Vid Illstorp och Andrarum har två alunskifferområden sänkts ned i sandstenen genom förkastningar och bevarats. Vid Andrarums alunbruk har alunskiffern brutits i över 250 år och kan fortfarande studeras bl.a. i det Stora brottet. Nära nog hela den kambriska lagerserien är blottad i de gamla skifferbrotten vid Alunbruket och längs med Verkeån mellan Forsemölla och Alunbrukets pannhusruiner.

Berggrunden överlagras till större delen av isälvsavlagringar. Inslag av moränmaterial förekommer i områdets västra delar. Ovanpå dessa finns postglacialt bildade jordarter. Svämsediment finns längs med Verkeån och torvbildningar i svackor, som delvis utgörs av dödisgropar.

Av de utpräglade isälvsavlagringarna är Hörödsåsen (Jären) och Andrarumsåsen dominerande. Jären, som är en av de mäktigaste rullstensåsarna i Skåne, består av en 10-15 meter hög rygg med grovt grus. Åsen omges av ett utbrett småkulligt

åsgrusbälte som bildades genom att grus avsattes mellan dödisblock. De forna dödishålorna är idag till stor del fyllda av torv.

Andrarumsåsen förlorar mot öster sin tydliga åsform och övergår i utbredda och ofta starkt kuperade områden som till stor del består av sand och ännu finkornigare sediment. Inom det s.k. Andrarumsfältet har de mycket branta sluttningarna och dalarna uppkommit i samband med den senaste isavsmältningen. Detta gäller framför allt området kring Verkasjön och längs Fiskabäcken.

Verkeån och Verkasjön

Verkeån rinner upp väster om Långaröds kyrka på Linderödsåsens höjdplatå, vilket ligger dryga milen VNV om området, och mynnar i Hanöbukten vid Haväng. Verkeån är det till storleken tredje största vattendraget på Skånes östkust och har en fallhöjd av 180 meter på ca 5 mil. Vattenföringen varierar mycket kraftigt. Vid åns mynning är högsta vattenföring 25 m³ och lägsta 20 l/sek. Åns lopp är mer eller mindre raskt strömmande vilket bidrar till god självrenande förmåga.

Verkeån kan sägas vara ett av Skånes minst förorenade vattendrag ur vissa aspekter, men visar höga strålningsnivåer från bl.a. uran nedströms Alunbruket. Längs ån finns inga andra stora föroreningskällor. Föroreningsbelastningen på Verkeån och dess biflöden kommer i huvudsak från diffusa källor som jordbruk, skogsbruk, spridd bebyggelse och nedfall av luftföroreningar. Verkeåns vatten är klart, måttligt näringsrikt och ej försurat¹. Öster om Andrarums alunbruk för ån med sig svämsediment som innehåller stora mängder av rödfyr (bränd alunskiffer). Detta ger höga halter av uran i sedimenten, vilket orsakar höga gammastrålningsnivåer längs ån. Bokskog med inslag av andra ädellövträd och al skuggar strandbrinkarna. Tillgång till löv är en förutsättning för kontinuerlig tillförsel av föda till åsamhällets näringsväv. Beskuggning av åvattnet längs större delen av vattendraget och tillskott av grundvatten bidrar till att hålla nere vattentemperaturen sommartid, en livsförutsättning för t.ex. bäcksländan *Brachyptera braueri* (sårbar), nattsländan *Ecclisopteryx dalecarlica* (missgynnad), och fisk (bäcknejonöga, elritsa, stensimpa (Natura 2000-art) och

¹ Enligt Länsstyrelsen i Skåne län (2001): förurningsindex 13 (obetydlig påverkan), föroreningsindex 7 (obetydlig påverkan), naturvärde 21 (mycket högt naturvärde). Värdena gäller år 2000 för referenslokalen Hallamölla (startår 1994). Jämfört med provtagningar 1979 har artantalet ökat och förurningspåverkan minskat.

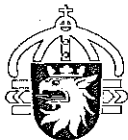
ål). I vattendraget finns dessutom en havsöringstam med god reproduktion, samt en isolerad öringpopulation ovanför Hallamölla kvarn. Verkeåns fauna är mycket artrik och synnerligen värdefull. Framförallt bottendjurssamhället är artrikt med många ovanliga och hotade arter. Verkeån har ingått som undersökningsobjekt i flera forskningsprojekt och ingår i den regionala miljöövervakningen som referensbäck. Detta kombinerat med den unika bottendjursfaunan gör den till ett ytterligt skyddsvärt objekt, både som referensbäck samt reträttplats för hotade arter och typiska vattendragsmiljöer. Verkeån är också hemvist för försärla, kungsfiskare (sårbar) och strömstare.

En liten del av källområdet för Hörrödsån (övre delen av Julebodaån) täcks av utredningsområdets nordligaste utpost strax norr om Agusa. Vattendraget har här ett naturligt och slingrande förlopp. Julebodaåns vattensystem har, i mindre skala, liknande kvaliteter som Verkeån.

Inom området finns även småvatten och en sjö – Verkasjön. Verkasjön är speciellt intressant med anledning av att det är en av endast fyra sjöar i denna sjöfattiga del av Skåne. Dystrofa småvatten ligger i ett sammanhängande barrskogsområde norr om Forsemölla och mindre vattensamlingar finns spridda i skogs- och jordbrukslandskapet, varav den norr om Fiskabäck utgör en stabil leklokal för lövgroda. Två mindre, trädklädda myrmarker med ungskog ligger i anslutning till små arealer av fattigkärr. Inslagen av vatten och sumpmarker är värdefulla för områdets variation och utgör livsmiljö för bl.a. större vattensalamander (Natura 2000-art) och bred gulbrämad dykare (Natura 2000-art).

Flora, svamp och fauna

De öppna hävdade markerna utgör livsmiljö för en viss del av områdets svampar, växter och djur. Hävden upprätthålls med betesdjur. Betesmarkerna är varierade med inslag av fuktängar, gräsmarker och hedar. Huvuddelen av de betade markerna har tidigare uppodlats eller på olika sätt påverkats för produktionshöjning. Den hävdgynnade floran återkoloniserar dock tidigare uppodlad mark som inte gödslats och fragment av betesmarker med lång kontinuitet ingår också i de nuvarande betesarealerna liksom små ytor med tidigare slättermarker. De sandiga och torra markerna hyser de flesta rödlistade arterna med dynglevande skalbaggar som rakhörndyvel (missgynnad) och tätpunkterad sandstumpbagge (sårbar). På de torra-friska gräsmarkerna och hedarna dominerar rödven, fårsvingel eller ljung. Här hittas ärenpris, stenmåra, knippfryle, backtrift, bockrot, mandelblomma, daggkåpor, gråfibbla, liten

2009-04-02

blåkllocka, knölsmörbloffa, vårbrodd och prästkrag. De finaste torrbackarna med backsippa, hedblomster, backtimjan och gul fetknopp återfinns vid Fiskabäck. I de friska-fuktiga markerna återfinns rödlistade arter som majnycklar (missgynnad) och kustdagghåpa (missgynnad). Rödven, tuvtåtel, knapp/veketåg och älggräs utgör dominerande inslag på de friska-fuktiga markerna. Av de hävdberoende arterna hittas, utöver de som nämnts, stagg, ängsvädd, Jungfru Marie nycklar, slankstarr, näbbstarr, ängsbrässa och revfibbla. Vid Fiskabäck växer också majviva, småvänderot och kärrjohannesört i lågstarrsamhällena.

66 rödlistade arter är kända inom utredningsområdet varav 5 inte är sedda efter 1989. Störst antal (knappt 50 arter) är knutna till träd- och skogshabitat. I skogsområdena utgör de ädellövdominerade naturtyperna de viktigaste habitaterna för olika arter. Bokskogen dominerar ädellövskogen och den kärlväxtfattiga hedtypen är vanligast förekommande. I bokskog och ekskog på magra marker hittas vitsippa, buskstjärnblomma, harsyra, vårfryle, blåbär, ljung och kruståtel. I den rikare ädellövskogen av bok-, ek-hassel eller blandlövtyp finns bl.a. gulplister, gulsippa, tandrot, buskstjärnblomma, sydlundarv, blåsippa, myska, lungört, långsvingel, storrams, lundelm, hässlebrodd och hässleklocka. I de fuktigare partierna förekommer skogslysing (missgynnad), skogsbingel, strutbräken, skärmstarr, kransrams, nattviol, ramslök, aklejruta, desmeknopp, vitskråp, blekbalsamin, springkorn och stor häxört. Vid Breabäck finns en lokal med månviol (missgynnad). Stor bockrot (missgynnad) hittas i åravinen i Alunbruksområdet. Sumpskogsmiljöerna är insprängda i ädellövskogen och har större arealer i området kring Jären och Verkeåns kanter.

Skogar med kontinuitet, gamla träd och stor andel död ved återfinns framförallt i svåråtkomliga områden som i bäckraviner och fuktigare partier. De intressanta skogshabitaterna ligger delvis också på marker som tidigare varit betesmarker där trädjättar blivit kvar och skogen är olikåldrig såväl som med flera olika trädslag. Dessa bildar viktiga habitat för många arter. I ädellövskogsmiljöerna hittas bläcksopp (sårbar) och ett tiotal andra rödlistade svamparter, liten ädellav (starkt hotad) och ekbrunbagge (missgynnad) samt flera andra rödlistade skalbaggar knutna till trädmiljöer. Långbensgroda (sårbar) förekommer i utredningsområdet. Vid uppföljande inventering 2005 konstaterades att förekomsten som berör området är stabil och välmående. Två leklokaler ligger i Fiskabäcksområdet som är inom reservatsavgränsningen. I anslutande områden finns ytterligare 9 lokaler för långbensgrodan. Lövsumpskogarna, de alluviala lövskogarna och

2009-04-02

blandlövskogarna som kantar Verkeån och dess biflöden är viktiga livsmiljöer för bl.a. flera insektsarter knutna till död ved samt svampar som scharlakansvårskål.

I områdets övriga delar utgör såväl alléer, kantzoner och vissa barrskogar (äldre tall och granbestånd) viktiga livsmiljöer för de hotade arterna. Kantzoner och alléer utgör spridningskorridorer mellan de olika habitaterna och livsmiljöer för flera arter.

Faunan i området uppvisar utöver de ovan nämnda arterna även kronhjort (sårbar), dovhjort, vildsvin och rådjur. Fågellivet är rikt med häckande nattskärar (sårbar, Natura 2000-art), göktyta (missgynnad), nötkråka (missgynnad), mindre hackspett (missgynnad), bivråk (starkt hotad, Natura 2000-art) och Natura 2000-arterna glada, spillkråka, trädlärka och törnskata.

Markhistoria

Nuvarande markanvändning är till största delen rationellt skogsbruk inom ramen för miljöcertifierat skogsbruk enligt FSC (Forest Stewardship Council) med insprängda delar av småskaligt jordbruk. De största arealerna jordbruksmark finns i utredningsområdets södra del i direkt anslutning till Verkeån och domineras av betesmark på äldre fodermark och igenlagd åkermark. Av dikningsföretag och dräneringsanläggningar i jordbrukslandskapet märks bl.a. uträtning och fördjupning av biflödet Holmabäcken förbi betesmarkerna intill Breabäck och dränering i övre delen av Fiskabäcken.

Sammanfattningsvis är Verkeåns tillrinningsområde endast i obetydlig omfattning utsatt för nutida markexploatering. Markanvändningen inom avrinningsområdet uppvisar lång kontinuitet med ett mindre inslag av jordbruk. Skogsmarken kännetecknas i sin tur av en lång kontinuitet som brukad skog. Odlingslandskapet kännetecknas även det av lång kontinuitet och skötseln inriktas på att bibehålla bete och åkermark i nuvarande omfattning.

Fornlämningar som exempelvis boplatslämningar, områden med fossil åkermark och gravar i form av stensättningar finns representerade inom området och dess omedelbara närhet. Förekomsten av fornlämningar visar att trakten utnyttjats redan under förhistorisk tid och området vid ån säkert varit attraktivt för kortare eller längre bosättningar, sannolikt tillbaka till stenåldern.

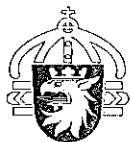
2009-04-02

By- och gårdstomterna inom området representerar de äldsta kända bebyggelselägena vilka troligen går tillbaka till vikingatid/medeltid. De i trakten vanliga ortnamnsuffixerna *-rum* och *-röd* brukar generellt föras till just dessa perioder. Från 1400-talet och framåt finns skriftliga belägg på byar och gårdar och från denna tid har också Hallamölla kvarn anor. Flera kvarnplatser finns registrerade i fornlämningsregistret och denna verksamhet har troligen haft stor betydelse och en lång kontinuitet bakåt i tiden inom området.

I de centrala delarna av området finns Andrarums alunbruk som startades 1637 av den danske adelsmannen Jockum Beck. Under 1600-talet och framåt var alun en mycket eftertraktad och lukrativ produkt. Alunet användes främst till garvning av hudar eller till att stoppa blödningar och desinficera sår. Det var dock först i och med att Christina Piper övertog alunverket 1728 som verksamheten utvecklades till Skånes största industri för tiden. Omkring 300 personer var sysselsatta med den tunga och smutsiga brytningen och anrikningen. Christina Piper byggde upp ett samhälle kring alunverket med skola, sjukhus, fängelse, ålderdomshem, tingshus, och dessutom egen valuta. Alunbruket upphörde 1912 då alun under en längre tid kunnat framställas på syntetisk väg. I det ålderdomliga och välbevarade landskapet runt bruket påminner ruiner, vattenfyllda schakt och slagghögar om den storindustriella epok som området genomgått.

Alunbrukets verksamhet hade stor påverkan på det omgivande landskapets skogar eftersom alunutvinningen krävde stora mängder ved. Drygt 3 miljoner kubikmeter ved användes under brukets verksamhet enbart för aluntillverkningen. Liksom i övriga delar av Skåne var återplanteringen dålig fram till 1800-talet. Specifikt för området inom Alunbrukets närhet var att skogsavverkningen 1686-1824 reglerades till Alunbrukets fördel inom en radie av drygt två mil räknat från Andrarum (den s.k. Verkalinjen). En stor del av återplanteringen av de avverkade områdena skedde med tall och gran.

Från skifteskartor från 1700- och 1800-talen kan utläsas att landskapet varit betydligt öppnare än idag. Bl.a. fanns ängsmarker längs Verkeån och dess biflöden, vilka nu till viss del utvecklats till värdefull sump- och ädellövskog. Från skånska rekognosceringskartan kan utläsas att stora delar som nu är skogklädda var betecknade som öppen mark under början av 1800-talet. Skogsmarkeringar är gjorda på ungefär hälften av den nuvarande skogsmarken. Efter skiftesreformerna under 1800-talet har utmarkerna övergått från bete till

2009-04-02

skog. Det gäller i hög grad de tidigare ljunghedarna och fåladsmarkerna i Andrarumstrakten som planterats med tall och gran.

Under 1900-talet hade den ängsmark som redan plöjts upp till större delen växt eller planterats igen eller övergått till betesmark. På de betade utmarkerna, som fanns kvar efter planteringar under andra halvan av 1800-talet, har gran-, tall- och lärkplanteringar etablerats. Jämfört med flygbilder från 1939-1947 och nuvarande markanvändning har ca ¼ av området växt igen eller planterats, varav drygt 100 hektar med löv (företrädesvis gles, betad lövskog, åker- och ängsmark) och drygt 200 hektar med barr (åkermark, utmarksbete och ängsmark). Markavvattning och uträtning av vattendrag har genomförts på en del områden, främst längs biflödena Breabäcken och Holmabäcken som avvattnar områdets norra del, men syns även tydligt i barrplanteringarna med våtmarker och småvatten O-NO om Forsemölla. I övriga delar är påverkan otydlig och Verkeån med biflöden har i skogsmarken ett naturligt, slingrande lopp. Sentida dämmen är anlagda längs Fiskabäck vid Billahuset och nedströms. Grustäkt har skett i isälvsavlagringarna i områdets norra del – Jären.

Ärendets handläggning

Det nuvarande naturreservatet Verkeån, del II:1 bildades genom Länsstyrelsens i Kristianstads län beslut 1979. Området godkändes senare som Natura 2000-område. Med anledning av habitatdirektivets krav på långsiktigt skydd av dessa områden togs under våren 2003 initiativ till en arbetsgrupp som hade till uppgift att se över befintliga föreskrifter, skötselplan och reservatets avgränsning. Arbetsgruppen bestod av representanter för Högestad & Christinehof fideikommiss AB (största markägaren), Länsstyrelsen i Skåne län, Tomelilla kommun, Skogsstyrelsen och Naturskyddsföreningens lokalkrets. Gruppen har diskuterat och kommit överens om huvuddragen i det framtagna förslaget på revideringar av naturreservatet. Slutförslaget har diskuterats fram i nära samarbete mellan Högestad & Christinehof fideikommiss AB och Länsstyrelsen i Skåne län.

Markägare, övriga kända sakägare och berörda myndigheter har förelagts att inkomma med yttrande över förslaget till föreskrifter och skötselplan under perioden 19 oktober till 30 november 2007. Under remissperioden anordnades ett sakägarmöte. Efter remissperioden har föreskrifterna och skötselplanen modifierats utifrån inkomna erinringar och efter diskussion med Högestad & Christinehof fideikommiss AB. Ändringarna ledde till en ny remiss av

2009-04-02

föreskrifterna under perioden 2008-10-31 – 2008-12-01. Bilaga 6 redovisar ställningstaganden utifrån inkomna remissvar.

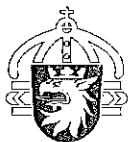
Skäl för beslut

Det föreslagna naturreservatet har angivits som skyddsvärt ur naturvårdssynpunkt på internationell, nationell, regional och lokal nivå. Området innefattar två Natura 2000 områden enligt Rådets direktiv 92/43/EEG om bevarande av livsmiljöer samt vilda djur och växter (habitatdirektivet: Breabäck-Rugeröd (SE0420248) och del av Verkeåns dalgång (SE0420075)). Större delen av det föreslagna området är, med hänsyn till de natur- och kulturvärden som finns representerade, av riksintresse för turismens och friluftslivets, främst det rörliga friluftslivets intressen enligt 4 kap 2 § miljöbalken. Det utgör också riksintresse för naturvård (Naturvårdsverkets beslut den 7 februari 2000) och riksintresse för friluftslivet (Naturvårdsverkets beslut 7 februari 1989) enligt 3 kap 6 § miljöbalken. Området kring Andrums alunbruk är av riksintresse för kulturmiljövården (L:K10 Herrgårdsmiljö med Kristinehovs slott och Andrarums alunbruk). Verkeåns dalgång med omgivningar är angivet som av mycket högt värde (klass 2) i länets natur- och kulturmiljöprogram från 1996, vilket också finns med i Tomelilla kommuns översiktsplan. Området runt Verkeån är även utpekad som "Särskilt värdefull kulturmiljö" Kivik – Andrarum i länsstyrelsens kulturmiljöprogram.

Geovetenskapliga värden finns i tillgängligheten på de kambro-ordoviciska skifferlager som blottas i de gamla alunbrotten samt längs Verkeån. De kambriska sandstenslagren går i dagen vid Hallamöllafallet och Forsemölla. Värdefulla är även de kvartärgeologiska formationerna med getryggsåsar och andra isälvsavlagringar som ger ledtrådar till landskapets bildningshistoria.

Området rymmer flera kulturarhistoriskt värdefulla miljöer, vilka illustrerar olika skeden som det förhistoriska, det godsanknuta agrara och det tidigt industriella landskapet. Av betydelse för kulturmiljövården är såväl Alunbruksområdet som Christinehovs slott (strax väster om reservatsområdet) och därtill hörande äldre bebyggelse, åkermarken, betesmarkerna, allésystemen och Hallamöllaområdet. Alunbruksområdet är skyddat som fast fornlämning nr 110 Småindustriområde. I området finns 38 fornlämningslokaler registrerade.

Lövskogsområdena och vissa av barrskogarna har höga eller mycket höga biologiska värden med ett flertal rödlistade och sällsynta svampar, kärlväxter, lavar, fåglar och insekter. Lövskogarna och tallskogarna utgör representativa

2009-04-02

miljöer för regionen och större delen har goda förutsättningar att utveckla mycket höga naturvärden inom relativt kort tid. Området har förmodat lång trädkontinuitet även om den skogliga kontinuiteten är svårare att fastställa. Inom reservatet har Skogsvårdsstyrelsen pekat ut värdefulla skogsmiljöer genom att avgränsa 23 nyckelbiotoper, 8 sumpskogar och 6 naturvärdesskogar. 66 rödlistade arter är kända inom utredningsområdet varav 5 inte är sedda efter 1989. Störst antal (knappt 50 arter) är knutna till träd- och skogshabitat.

Jordbrukslandskapet har ursprunglig prägel kring Verkeåns dalgång och dess biflöden. Betesmarkerna i området hyser hävdgynnad flora som tyder på lång kontinuitet. Kring Breabäck, mellan Hallamölla och Alunbruket, intill Sjöhuset och norr om Verkasjön finns ålderdomlig prägel på landskapet med fragment av hävdgynnad flora. Bäst bevarad är den hävdberoende floran i övre delen av biflödet Fiskabäck. Vid ängs- och hagmarksinventeringen angavs betesmarkerna vid Alunbruksområdet som klass 3.

Verkeån är ett nationellt särskilt värdefullt vattendrag med rent vatten, en artrik och unik bottenfauna och representativ flora. Vattendraget utgör referensområde i miljöövervakningen. Vid Hallamölla ligger en serie fall med en sammanlagd höjd av 19 meter. Verkasjön är en av få sjöar i denna del av Skåne.

Av ovan redovisade skäl och med syfte att bl.a. bevara biologisk mångfald, vårda och bevara värdefulla naturmiljöer samt för att skydda, återställa och nyskapa värdefulla naturmiljöer för skyddsvärda arter bör det angivna området avsättas som naturreservat.

Länsstyrelsen gör den bedömningen att ordningsföreskrifterna inom naturreservatet är av så begränsad omfattning att det inte innebär något allvarligt försvårande av områdets nyttjande i enlighet med vad som annars gäller enligt allemansrätten.

Förordnandet är förenligt med grundläggande bestämmelser för hushållning med mark- och vattenresurser samt med kommunens översiktsplan.

2009-04-02

Skötselplan och förvaltning av naturreservatet

Skötselplan

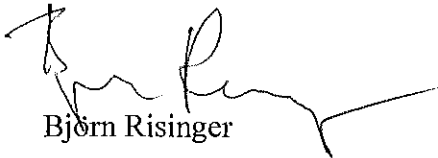
Enligt 3 § förordning (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken m.m. skall en skötselplan ingå i varje beslut om bildande av ett naturreservat. Skötselplanen är fastställd av Länsstyrelsen i särskilt beslut.

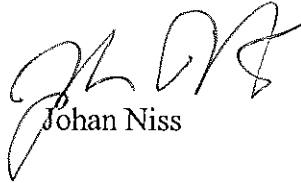
Förvaltning

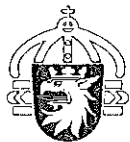
Länsstyrelsen är förvaltare av naturreservatet och skall fortlöpande samråda med markägare, berörda myndigheter och andra berörda vid förvaltningen. Skötseln av naturreservatet bör företrädesvis genom särskilt avtal överlåtas på markägaren.

Detta beslut kan överklagas till regeringen, miljödepartementet, se bilaga 7.

I den slutliga handläggningen av detta ärende har deltagit länsöverdirektör Björn Risinger (beslutande), avdelningsdirektör Elisabeth Hellmo, miljöavdelningen, enhetschef Per-Magnus Åhrén, naturskyddsenheten, Ursula Gårdendahl, rättsenheten, Åsa Björn, enheten för samhällsplanering och Johan Niss, naturskyddsenheten, föredragande.

Björn Risinger

Johan Niss

2009-04-02

BILAGOR

1. Karta med reservatets avgränsning
 2. Fastighetsförteckning
 - 3.1 Karta över områden med rationellt skogsbruk
 - 3.2 Karta över områden där överföring till lövskog ska ske
 - 3.3 Karta över skogsområden för naturvård (NO/NS-bestånd)
 4. Skötselplan
 5. Sändlista
 6. Remissvarssammanställning
 7. Hur man överklagar
-

